

Sygn. akt IV CSK 13/17

POSTANOWIENIE

Dnia 7 lipca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku G. J.
przy uczestnictwie X. J.
o podział majątku wspólnego,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 7 lipca 2017 r.,
na skutek skargi kasacyjnej uczestnika postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w R.
z dnia 12 maja 2016 r., sygn. akt IV Ca (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną uczestnika G. J. od postanowienia Sądu Okręgowego w R. z dnia 12 maja 2016 r., sygn. akt IV Ca [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecnictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecnictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Według ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego, przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na przesłankę istotnego zagadnienia prawnego polega na sformułowaniu tego zagadnienia i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Musi przy tym chodzić o zagadnienie nowe, dotychczas nierozpatrywane w judykaturze, które zarazem ma znaczenie dla rozpoznania wniesionej skargi kasacyjnej oraz innych podobnych spraw (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 21 czerwca 2016 r., V CSK 21/16, nie publ., z dnia 15 czerwca 2016 r., V CSK 4/16, nie publ.).

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Istotnych zagadnień prawnych występujących w tej sprawie skarżący upatrywał w potrzebie wyjaśnienia, po pierwsze, czy treść art. 48 ust. 1 i art. 50 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin (Dz. U. z 1989 r., Nr 24, poz. 133, ze zm. - dalej: „ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r.”) w brzmieniu obowiązującym w dniu przekazania gospodarstwa rolnego uczestnikowi, tj. w dniu 3 kwietnia 1990 r., ma znaczenie dla ustalenia, czy przedmiot umowy wszedł w skład majątku wspólnego małżonków, zawartej przez rolnika ze zstępnym pozostającym w ustroju wspólności

małżeńskiej majątkowej, a po drugie, czy gospodarstwo rolne (lub udział w tym gospodarstwie), którego dotyczy umowa o przekazanie gospodarstwa rolnego, zawarta przez uczestnika pozostającego we wspólności małżeńskiej majątkowej i jego wstępnego w dniu 3 kwietnia 1990 r. pod rządami ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r., wchodzi w skład majątku wspólnego małżonków, czy też stanowi majątek odrębny uczestnika postępowania.

Drugą podstawę przyjęcia skargi kasacyjnej skarżący łączył z potrzebą wykładni przepisów określających charakter prawny umowy o przekazanie gospodarstwa rolnego pod rządami ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. (art. 2 pkt 6, art. 15 ust. 1, art. 16, art. 48 ust. 1, art. 50 i art. 59) w świetle art. 32 § 1 i art. 33 pkt 2 k.r.o. (obecnie art. 31 § 1 i art. 33 pkt 2 k.r.o.), a mianowicie, czy do umowy w zakresie stosunków majątkowych małżeńskich znajdują zastosowanie analogiczne zasady jak do umowy darowizny.

Kwestie dotyczące tego, czy gospodarstwo rolne przekazane na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. następcy pozostającemu we wspólności majątkowej małżeńskiej, wchodzi do tego majątku, czy też jest składnikiem majątku osobistego następcy, była już przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego, który wyjaśnił, że umowa przekazania gospodarstwa rolnego następcy, jako ustawowo wyodrębniona, jest swoistą umową cywilnoprawną, odmienną jednak od umowy darowizny i w związku z tym nie mogą mieć do niej zastosowania zarówno wprost, jak i na zasadzie analogii przepisy k.c. o darowiźnie (por. uchwała z dnia 28 listopada 2012 r., III CZP 68/12, OSNC 2013, nr 5, poz. 59). W uzasadnieniu powołanej uchwały Sąd Najwyższy odniósł się również do zmiany art. 50 ust. 1 tej ustawy nowelą z dnia 24 lutego 1990 r., wskazując, że nowelizacja ta nie eliminowała małżonka następcy z grona osób uprawnionych do nabycia gospodarstwa rolnego w trybie jego przekazania. Ponadto art. 50 tej ustawy nie jest przepisem szczególnym w stosunku do art. 33 k.r.o. Podstawą oceny przynależności przekazanego następcy gospodarstwa rolnego, pozostającego we wspólności majątkowej małżeńskiej są przepisy art. 31 i 33 k.r.o.

Marginalnie trzeba zauważyć, że na gruncie innych przepisów prawnych jak np. regulujących nabycie nieruchomości podlegających reżimowi ustawy z dnia

24 marca 1920 r. o nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców, ukształtował się pogląd, że nabyta przez obywatela polskiego pozostającego w ustroju wspólności majątkowej małżeńskiej nieruchomość, wchodzi do tego majątku, także wówczas, gdy współmałżonek jest cudzoziemcem i nie uzyskał zezwolenia Ministra Spraw Wewnętrznych (por. orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 24 września 1970 r. III CZP 55/70, RPES 1971, z. 2, s. 296, z dnia 4 marca 1983 r., III CZP 6/83, OSNCP 1983, nr 8, poz. 114, z dnia 31 stycznia 1986 r., III CZP 70/85, OSNCP 1986, nr 12, poz. 207), co też wskazuje na ogólną tendencję ustawodawstwa i orzecznictwa zmierzającą do ochrony majątku wspólnego małżonków i wynikające z kodeksu rodzinnego i opiekuńczego domniemanie przynależności do majątku wspólnego składników majątkowych nabytych w trakcie trwania tej wspólności, chyba że określony przepis statuuje przynależność do majątku osobistego małżonka. Innymi słowy, zasadą jest przynależność do majątku wspólnego, a wyjątkiem przynależność do majątku osobistego małżonka.

Sama konstrukcja prawna umowy przekazania gospodarstwa rolnego następcy (pomijając zagadnienia dotyczące jej formy) na gruncie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. była zbliżona, w zakresie unormowań odnoszących się do małżonków, do tej, która była uregulowana w ustawie z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz o innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin - art. 43 ust. 1 (Dz. U. Nr 32, poz. 140), co do której Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów podjął uchwałę z dnia 25 listopada 2005 r. III CZP 59/05 (OSNC 2006, nr 5, poz. 79), stwierdzając, że przekazane na jej podstawie gospodarstwo rolne następcy, pozostającemu we wspólności majątkowej małżeńskiej, należy do majątku wspólnego.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy

wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej skarżący wiązał z naruszeniem prawa materialnego, tj. art. 48 ust. 1, art. 50 oraz art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. oraz art. 33 pkt. 2 k.r.o. polegającą na przyjęciu, że art. 48 ust. 1 i art. 50 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. w brzmieniu obowiązującym w dniu przekazania gospodarstwa rolnego uczestnikowi, tj. po dniu 1 kwietnia 1990 r. nie ma znaczenia dla ustalenia, czy przedmiot umowy przekazania gospodarstwa rolnego z dnia 3 kwietnia 1990 r. wszedł w skład majątku wspólnego małżonków oraz przyjęciu, że art. 33 k.r.o. nie wymienia wyraźnie umowy przekazania gospodarstwa rolnego jako podstawy nabycia takiego gospodarstwa do majątku osobistego małżonka, a także art. 2 pkt 6, art. 15 ust. 1, art. 16 ust. 1, art. 48 ust. 1, art. 50 i art. 59 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. oraz art. 32 § 1 i art. 33 pkt 2 k.r.o. (obecnie art. 31 § 1 i art. 33 pkt 2 k.r.o.), przez przyjęcie, że do umowy przekazania gospodarstwa rolnego na podstawie przepisów ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. nie mają zastosowania przepisy dotyczące umowy darowizny. Ponadto oczywistą zasadność opierał na tym, iż Sąd Okręgowy w zaskarżonym postanowieniu przyjął, że umowa o przekazanie gospodarstwa rolnego następcy jest swoistym rodzajem umowy przeniesienia własności, do której nie stosuje się, także w drodze analogii przepisów dotyczących darowizny, nie dostrzegając, że pogląd ten jest uzasadniony na gruncie ustawy z 1977 r., który nie jest aktualny na gruncie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r.

W uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia Sąd Okręgowy powołał się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, w świetle którego gospodarstwo rolne przekazane na podstawie ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. następcy

pozostającemu we wspólności majątkowej małżeńskiej wchodzi do majątku wspólnego. Jak wspomniano, w uchwale z dnia 28 listopada 2012 r., III CZP 68/12, Sąd Najwyższy rozważał również wpływ nowelizacji tej ustawy z dnia 24 lutego 1990 r. w kontekście przepisów regulujących stosunki majątkowe małżeńskie.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.